

Régészeti feltárások Budapest területén 2009-ben

Archaeological excavations in the territory of Budapest in 2009

A főváros régészeti hagyatékának korábbi egységes feltárási rendszere a 18/2001. NKÖM rendelet 2007. évi módosításának következtében két részre szakadt. A Budapesti Történelmi Múzeum a jogszabályban meghatározott 500 millió Ft beruházási költség alatti fejlesztési területeken közvetlenül szerződött a beruházókkal. Azokon a területeken azonban, ahol a régészeti örökség fölé 500 millió Ft-ot meghaladó költségvetésű beruházás került, a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat (KÖSZ) kötötte meg a feltárási szerződést a beruházóval. A KÖSZ az általa végzett feltárások egy részének szakmai feladataiba bevonta a múzeumot, egy másik részét azonban – elsősorban a hatástanulmányok és a megfigyelések esetén – függetlenül azok szakmai indokoltságától, a múzeumi szakemberek és adatok bevonása nélkül végezte. Ez utóbbiakra vonatkozóan a BTM kérte a KÖSZ-től a szakmai adatszolgáltatást a jelen kiadvány számára, legalább listázás szinten, hogy a mintegy 120 évre visszatekintően teljes fővárosi régészeti topográfiai adatbázis továbbra is teljes maradjon, s e kiadványban a lehető leggyorsabban hozzáférhetővé tehesük az új adatokat. (Ez a lista azonban a kiadvány nyomdába kerüléséig nem érkezett meg, így azokról a régészeti munkákról, amelyekben a BTM

The formerly unified excavation system of the archaeological heritage of the capital has been split in the spirit of the modification of the NKÖM decree 18/2001 in 2007. The Budapest History Museum can directly sign a contract on territories only where the investment remained under the 500 million Ft limit stated in the law. On territories, however, where the budget of the investment to be carried out at an archaeological heritage site exceeded 500 million Ft, the Cultural Heritage Protection Service (KÖSZ) signed the contract with the investor. KÖSZ invited the museum to carry out certain archaeological works in the excavations they carried out, while other jobs, especially all impact studies and observation work, were carried out without involvement of the specialists and data from the museum, even when it would have been justified. Regarding the latter cases, the BHM asked the KÖSZ to provide archaeological data for this periodical, at least on the level of a list, so that the archaeological topographic database of the capital which contains data from nearly 120 years of excavation work, could remain complete and that the new data could be available as fast as possible on the pages of this edition. This list had not yet arrived when this edition went to press. We were thus, not able to provide informa-

nem vett – nem vehetett – részt, most nem áll módunkban egységben a főváros valamennyi régészeti beavatkozásával közre adni.) Intézményünk mindent megtett annak érdekében, hogy a főváros területén a múzeum közreműködése nélkül végzett régészeti munkák dokumentációját és az arról szóló jelentéseket, valamint a régészeti leletanyagot – a BTM gyűjtőkörének és feladatának megfelelően – begyűjtse. E dokumentumokat bekértük a KÖSZ-től, illetve nyilatkoztunk a leletek befogadásáról. A jelenlegi jogszabályok azonban nem térnek ki arra, hogy ezeket a KÖSZ köteles-e (és ha igen, akkor mennyi időn belül) átadni a múzeumnak.

A BTM a régészeti feltárásokat a korábbi években létrehozott integrált kutatási rendszerben végezte. A rendszer lényege, hogy a beruházások üteméhez és helyszínéhez alkalmazkodó régészeti kutatások eredményeit a régészeti szakmai osztályok a folyamatosan futó topográfiai-kronológiai kutatási programokba illesztik. A zömmel 2009. évben megkötött szerződések alapján (néhány munka a korábbi években megkezdett, áthúzódó jellegű) régészeink 19 megelőző és 13 próbafeltáráson vettek részt. A feltárások mellett 94 helyszínen végeztek szakfelügyeletet, megfigyelést. Valamennyi régészeti beavatkozás esetében megfigyelhető a radikális csökkenés, a 2009. évi munkák mennyisége az elmúlt évi munkának átlagosan a fele. A megfigyelések jelentős része a főváros közműhálózatának felújításához kapcsolódó, a munkálatok menetéhez igazodó régészeti felügyelet volt. A feltárások során az intézmény 23 régésze 1738 napot töltött terepen, ezen idő alatt 123976 m² területet kutattak át. A feltárások során legnagyobb mennyiségben természetesen kerámialeletek kerültek elő, de üveg, fém, csont

tion on archaeological work in which the BHM did not – could not – participate in and therefore not able to offer a complex publication of all the archaeological interventions in the capital.) Our institution did its best to collect the documentation, the reports and the find materials from the archaeological interventions carried out on the territory of the capital without the collaboration of the museum as this conforms to the field of collection and the tasks of the BHM. We asked for these documents from the KÖSZ as well as list of finds coming in to them from this territory. The current laws do not make it clear whether KÖSZ are obliged to pass them on to the museum and if so within what time limit.

The BHM museum conducted archaeological excavations according to the integrated system of investigation created over the past few years. The essence of the system is that all archaeological departments insert the results of the archaeological investigations, adjusted to the pace and the locations of the investments, into continuously running topographic-chronological projects. Based on the contracts, mostly signed in 2009 (a few interventions had begun in previous years), archaeologists at the museum took part in 19 investment-led and 13 test excavations. Beside the excavations, archaeological supervision and observation were conducted at 94 sites. A radical decrease could be observed in the number of each kind of archaeological intervention. The quantity of the work done in 2009 was, on average, half that of the previous year. A significant part of archaeological observation took the form of archaeological supervision adjusted to the phases of the renovation of the public utility system of the capital. During the

„kisleletekkel”, érmeikkel is bővült a gyűjteményi anyag. Múzeumunkba 420 láda leletanyag, 33 láda falfestmény, 251 láda állatcsont, 934 egyedi tárgy (fém, üveg), valamint 316 egység antropológiai anyag került az év folyamán.

Bár a feltárások száma csökkent, eredményeik azonban új településtörténeti adatokkal szolgáltak a főváros múltjára vonatkozólag. Kiemelendő a Hajógyári-szigeten végzett feltárás során előkerült középkori birtokközpont, melynek korábbi írásos vagy régészeti nyoma nem volt. Az Aquincumi híd bővítésének előkészítő régészeti feltárása során a polgárváros topográfiai kutatásának egyik hiányzó láncszemére derült fény. Kis szakaszon bár, de meggyőző adatokkal lehet alátámasztani a város egykori keleti lezárásának vonalát. Újabb római kori temetkezések kerültek elő a volt Óbudai Gázgyár területén, ezúttal a város legkésőbbi lakosainak sírjait tártuk fel. Kiemelkedő jelentőségűek voltak az évben az M0 déli szakaszán folytatott feltárások, melyek egy avar és egy ritkaságszámba menő szkíta kori temetőt hoztak felszínre. Átlagosan évente egy-egy olyan új lelet kerül a múzeumba, vagy új lelőhelyre derül fény, melyről lakossági bejelentés alapján szerez tudomást a múzeum. Ez évben egy római kori síremlék figurális és feliratot tartalmazó részletei kerültek elő a Rupp-hegy oldalán lévő telekről. Ezekről az újdonságokról, valamint a BTM legfontosabb ásatásairól és legjelentősebb új leleteiről a múzeum régészeti honlapján naprakész információkat és híreket találhat az érdeklődő. Városi régészettel foglalkozó honlapunkról (www.regesztet.hu) számos elektronikus portál veszi át a megjelenést követően a híreket, honlapunk éves nézettsége több tízezerre tehető.

excavations, 23 archaeologists from our institution spent 1738 days on field work, researching a surface of 123,976 m². Naturally, the most common finds were ceramic shards, beside which the collection was a variety of ‘small finds’ including glass, metal and bone as well as coins. This year, 420 cases of finds, 33 cases of wall-painting fragments, 251 cases of animal bones, 394 individual objects (metal and glass) and 316 units of anthropological material were transported to the Museum.

Although the number of excavations decreased, they yielded new settlement historical data on the evolution of the capital. The medieval estate center uncovered during excavations on Dockyard Island should be mentioned. No written or archaeological evidence of existence had previously been known. During the excavation preceding the enlargement of the Aquincum bridge, a missing link in the topographic research of the Civil Town was discovered. The line of the eastern edge of the former town could be identified with convincing data although only along a short stretch. A few more Roman period burials were uncovered on the territory of the Gas Factory in Óbuda; this time the graves of the last inhabitants of the town were unearthed. The excavations conducted this year in the southern section of M0 were of preeminent importance: an Avar and a Scythian period cemetery were uncovered, the latter one being a really unique phenomenon. Every year there is a find or a new site that simply arrives or is reported to the museum by the public. This year, parts of a Roman sepulcher with a figural depiction and an inscription were found in a lot on one slope of Rupp-hegy. Fresh information and news concerning these new objects, the major excavations and

A feltárások csökkenő tendenciája következtében a régészeti munka terepi részéről a hangsúly a dokumentáció készítésére, a muzeológiai munkára valamint a tudományos feldolgozásra tolódott. Munkatársaink 49 ásatási dokumentációt készítettek, a fotó és rajztári anyag 29282 nyilvántartott tétellel bővült. Növekedett a restaurált leletanyag mennyisége is: 962 láda kerámiatöredéket, 369 darab egyedi kerámiatárgyat és 1965 darab fémtárgyat konzerváltak és restauráltak részben a múzeum, részben pedig közbeszerzéssel kiválasztott külsős műhelyek restaurátorai. A legnagyobb előrelépést azonban a nyilvántartás területén tettük. Munkatársaink 18666 db tárgyat vettek hagyományos leltárba és 114261 tételt vettek nyilvántartásba digitális adathordozón. A leltározott leletanyag befogadásában jelentős előrelépést jelentett, hogy ez évben sikerült az Aquincumi raktárcsarnok keleti felét is tömörített polcokkal beépíteni. Részben a Magyar Természettudományi Múzeum Embertani Tárával kialakított kapcsolatnak köszönhetően, 2009-ben 1439 emberi váz tisztítására és muzeológiai feldolgozására került sor. Ezzel párhuzamosan a múzeumba érkezett archaeozoológiai anyagból 150 ládányit tisztítottunk meg és dolgoztunk fel, hozzáférhetővé téve a kutatás számára.

Igyekeztünk publikációs tevékenységünket is a korábban megszokott – a hazai intézményeket tekintve is magas – szinten tartani. A régészeti feltárások eredményeit három önálló kiadványunk mutatja be, melyek mindegyike magyar és idegennyelű. A rendszeresen megjelenő „Aquincumi füzetek” 15. kötete mellett elkészült a 2008-ban megnyitott állandó kiállításunk katalógusa, „Aquincumi Látványraktár” címmel. A 230 oldalas, színes

the most significant finds of the BHM can be found on the homepage of the museum. Numerous other homepages borrow the news from our homepage dealing with urban archaeology (www.regeszet.hu), and the number of visitors has far surpassed ten thousand.

As the result of the decreasing number of excavations, the emphasis shifted from field archaeology to the preparation of documentation, museum work and scientific analyses. Our collaborators prepared 49 excavation documentations and the photo and graphic collection was enriched by 29,282 registered items. The number of the conserved finds has also gone up: 962 cases of ceramic fragments, 369 unique ceramic objects and 1965 metal objects were conserved and restored partly by the conservators of the museum and partly by conservators from conservatory labs, chosen through a public competition. The greatest advance was made in the field of record-keeping. Our colleagues inventoried 18,666 objects in the traditional way and 114,261 objects on digital data media. The fact that the eastern half of the storeroom at Aquincum could be equipped with a compact storage system helped greatly in the deposition of inventoried material. Partly owing to a contract established with the Anthropological Collection of the Hungarian Museum of Natural Science, 1439 human skeletal remains were cleaned and analyzed in 2009. Of the archaeozoological material that were brought to the museum, 150 cases were cleaned, studied and prepared for analysis.

We did our best to keep up the, by now, routine standard of our publication activity, which is high even relative to the Hungarian situation. Three independent editions publish the results of the archae-

*Az Aquincumi Múzeum 2009. év folyamán megjelent régészeti kiadványai
Publications of the Aquincum Museum that appeared in 2009*

kiadványban a múzeum régészeti gyűjteményének legrészletesebb 1500 darabját mutatjuk be, településtörténeti és muzeológiai összefüggésben. A bécsi Wienmuseum és Stadtarchäologie munkatársaival 2008-ban megkezdett, a városi régészettel foglalkozó tapasztalatcserére ezúttal Bécsben került sor. Az előző évi munkát „Vindobona-Aquincum. Probleme und Lösungen in der Stadtarchäologie” címmel közös kiadványban dokumentáltuk, melyet mind Bécsben, mind pedig Budapesten eredményesen hasznosíthatunk. A BTM régész munkatársai 46 előzetes ásatási publikációt, 59 tanulmányt, 1370 szócikket és katalógus leírást készítettek, de ennél több a 2009-ben megjelent munkák száma, melyről e kötet végén elhelyezett bibliográfia tájékoztat.

ological excavations: all three of them in Hungarian and foreign languages. Beside volume 15 of the regularly edited “Aquincumi füzetek”, the catalogue of the permanent exhibition opened in 2008 has been published under the title “Aquincum Visual Storage”. The nicest 1500 new items in the museum’s collections are presented in their settlement history and museum contexts over the 230 pages in this color edition. The conference on urban archaeology, carried out in collaboration with the Wienmuseum and the Stadtarchäologie of Vienna (Austria) started in 2008 was organized this year in Vienna. The work done last year was documented in a joint edition entitled “Vindobona-Aquincum. Probleme und Lösungen in der Stadtarchäologie”, a volume that will be put to

A BTM nagy hangsúlyt fektet a beruházások során előkerült emlékek gyors közreadására, nemcsak a szakma, hanem a nagyközönség és a beruházók felé is. 2009-ben a régészeti feltárásokhoz kapcsolódóan három kiállítást mutattunk be az Aquincumi Múzeum területén. A „Van új a föld alatt...” című, a 2008. évi feltárások legszebb darabjait bemutató kiállításunkat számos beruházó is megtekintette, örömmel találkozza az általuk finanszírozott feltárásokból származó leletekkel, látva azok hasznosulását. Nemzetközi konferenciához is kapcsolódott „A harangedények népe” című kiállításunk. Az „Aquincumi régészet regénye” című bemutatónk pedig végigkíséri a régészeti örökségvédelem és a múzeum szorosán összekapcsolódó történetét. A kiállításokhoz és a nagyobb feltárásokhoz leporellók, valamint ismeretterjesztő kiadványok kapcsolódnak. Ez utóbbi kategóriát a „Régészeti kutatások Budapest peremén” című kiadvány jelzi, mely az M0 környékű keleti felén végzett régészeti feltárások legfontosabb eredményeit mutatja be, elsősorban a nagyközönségnek.

Zsidi Paula

good use in both Vienna and in Budapest. The archaeologists of the BHM prepared 46 preliminary excavation reports, 59 studies, 1370 dictionary entries and catalogue descriptions, and even more publications appeared in 2009. These publications appear in the biography at the end of the volume.

The BHM places great emphasis on the fast publication of the remains recovered from investments aimed at the scientific sphere as well as the public and investors. In 2009, three exhibitions were organized at the Aquincum Museum in connection with the excavations. The exhibition “There is something new under the ground...” showed the nicest objects from items of the excavations of 2008. Numerous investors visited it and expressed their pleasure in seeing the finds that had been unearthed during the excavations they had financed. The exhibition “The People of the Bell Beaker” was part of an international conference. The presentation “The Archaeology of Aquincum” illustrates the strongly intertwined history of archaeological heritage protection and the museum. Leaflets and popular scientific editions provide information about the exhibitions and the major excavations. This latter category is represented by the edition “Archaeological Investigations on the Periphery of Budapest” which describes, primarily for the public, the major results of archaeological excavations conducted in the eastern sector of M0 ring-road.

Paula Zsidi